

หลักสูตรเทคนิคเวชกรรมป้องกัน

Preventive Technician Training Course

สุวพักตร์ เวศม์วิบูลย์* ขวัญตา พลับทอง**

Suwapak Vesamavibool,* Kwanta Phabthong**

*,** กองวิทยาการ ศูนย์วิทยาการ กรมแพทย์ทหารเรือ กรุงเทพมหานคร

*,** Academic Affairs Division, Academic Affairs Service Center, Naval Medical Department,

Royal Thai Navy, Bangkok

* Corresponding Author: ksuwapak@gmail.com

บทนำ

งานเวชกรรมป้องกัน ถือได้ว่าเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของการสาธารณสุข เนื่องจากการดำเนินการทางการแพทย์ที่มุ่งให้การส่งเสริม ป้องกัน และลดความเสี่ยงในการเกิดโรค โดยอาศัยข้อมูลด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และปัจจัยทางสังคม นำมาใช้วางแผนในการให้บริการเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง สมบูรณ์ ป้องกันการป่วย การตาย และลดความพิการจากโรค ซึ่งนับแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน กรมแพทย์ทหารเรือ (พร.) ได้มีการจัดหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านเวชกรรมป้องกัน โดยใน ปี พ.ศ. 2488 มีการจัดตั้งแผนกสุขภาพ มีหน้าที่ ตรวจสอบและจัดการสุขภาพสถานต่างๆ ของทหารเรือ¹ และจัดการป้องกันโรคระบาดโดยทั่วไป และได้มีการปรับโครงสร้างองค์กรเป็น กองเวชกรรมป้องกัน ในปี พ.ศ. 2516 มีกำลังพลสายแพทย์ด้านเวชกรรมป้องกันกระจายอยู่ในสถานพยาบาลกองทัพเรือที่มีแพทย์ประจำ (L1) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการสร้างเสริมสุขภาพและพัฒนาสมรรถภาพกำลังพลกองทัพเรือ การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ และการอาชีวอนามัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม

ประวัติความเป็นมาของหลักสูตร

ในปี พ.ศ. 2550 กองวิทยาการ ศูนย์วิทยาการ กรมแพทย์ทหารเรือ (วก.ศวก.พร.) ได้จัดทำหลักสูตรการพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค (Nursing of Health Promotion and Preventive) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตรระดับต้น และหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตหรือเทียบเท่า ได้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค รวมถึงสามารถทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของหน่วยงานอื่นๆ ได้ โดยหลักสูตรฝึกอบรมมีระยะเวลาทั้งสิ้น 10 สัปดาห์ ประกอบด้วย หมวดวิชาหลัก 10 รายวิชา 12 หน่วยกิต การจัดการอบรมในปีงบประมาณ 2554 มีจำนวนผู้สำเร็จการอบรม 24 นาย² หลังจากนั้นไม่ปรากฏการเปิดหลักสูตรการฝึกอบรมในปีต่อๆ มา จนกระทั่งปีงบประมาณ 2567 กองเวชกรรมป้องกัน กรมแพทย์ทหารเรือ (กวก.พร.) มีความจำเป็นต้องพัฒนากำลังพลสายแพทย์ด้านเวชกรรมป้องกัน เพื่อให้มีความรู้และสมรรถนะที่เท่าทันกับวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงไป และเมื่อพิจารณาหลักสูตรฯ เดิม ที่ได้จัดทำไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 แล้วพบว่า หลักสูตรฯ มีความล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานความรู้ด้านระบาดวิทยาและโรคเขตร้อนของ

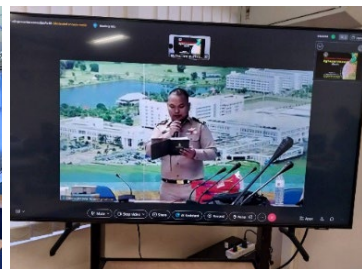
กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข รวมถึงคุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรมที่เปลี่ยนไปเป็นเจ้าพนักงานฉุกเฉินทางการแพทย์ จึงทำให้ต้องมีการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตร

กวก.ศวก.พร. และ กกป.พร. ได้ร่วมกันพัฒนา “หลักสูตรเทคนิคเวชกรรมป้องกัน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2568”³ ประกอบด้วยหมวดวิชาหลัก 8 วิชา 11 หน่วยกิต ประกอบด้วย 1) วิชาระบาดวิทยาและโรคเขตร้อน 2) วิชาภูมิวิทยาทางการแพทย์ 3) วิชาการส่งเสริมสุขภาพ 4) วิชาสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์ 5) วิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม 6) วิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย 7) วิชาอนามัยชุมชน 8) วิชาการฝึกปฏิบัติการเทคนิคเวชกรรมป้องกัน และวิชาการกิจกรรมเสริมทักษะและการบรรยายพิเศษ ซึ่งเป็นวิชาที่สัมพันธ์กับวิชาหลัก มีระยะเวลาการศึกษาอบรม 10 สัปดาห์

กระบวนการจัดการเรียนการสอน

การจัดการฝึกอบรมหลักสูตรเทคนิคเวชกรรมป้องกัน ในปีงบประมาณ 2568 มีผู้สนใจจำนวนมาก เนื่องจากหลักสูตรฯ ไม่ได้เปิดมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้มีผู้เข้ารับการอบรมเต็มจำนวนตามแผนที่กำหนดไว้ คือ 30 นาย จากหน่วยงานต่างๆ ประกอบด้วย กกป.พร., โรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพ พร., โรงพยาบาลโรงเรียนนายเรือ, โรงพยาบาลอาภากรเกียรติวงศ์ ฐานทัพเรือสัตหีบ (ฐท.สส.), โรงพยาบาลฐานทัพเรือสงขลา ทัพเรือภาคที่ 2, โรงพยาบาลฐานทัพเรือพังงา ทัพเรือภาคที่ 3, โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ กรมแพทย์ทหารเรือ, กองพันพยาบาล กรมสนับสนุน กองพลนาวิกโยธิน หน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน, กองพันพยาบาล กรมสนับสนุน หน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาฝั่ง, อุทการเรือพระจุลจอมเกล้า กรมอุทการเรือ, ส่วนปฏิบัติการทัพเรือภาคที่ 1 กองเรือยุทธการ และหน่วยสงครามพิเศษทางเรือ กองเรือยุทธการ

หลักสูตรเทคนิคเวชกรรมป้องกันได้รับอนุมัติจากเงินรายรับสถานพยาบาลกองทัพเรือในการจัดการอบรม ซึ่งมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ โดยงดการให้ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าที่พัก และค่าเดินทางสำหรับผู้เข้ารับการอบรมสังกัดนอกกรุงเทพและปริมณฑล ทำให้ กวก.ศวก.พร. ต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในกระบวนการจัดการฝึกอบรม และแบ่งการจัดพื้นที่อบรม 2 พื้นที่ คือ 1) ห้องฝึกอบรม กวก.ศวก.พร. สำหรับผู้เข้ารับการอบรมที่สังกัดกรุงเทพและปริมณฑล มีครูประจำหลักสูตรของ กวก.ศวก.พร. ร่วมกับข้าราชการจาก กกป.พร. เป็นผู้ควบคุมการจัดการอบรม และ 2) ห้อง War room โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พร. สำหรับผู้เข้ารับการอบรมที่สังกัดพื้นที่สัตหีบ มีข้าราชการจาก กกป. โรงพยาบาลอาภากรเกียรติวงศ์ ฐท.สส. และ ข้าราชการจากโรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พร. เป็นผู้ควบคุมฯ การใช้แพลตฟอร์มการสื่อสาร Cisco Webex ในการจัดการอบรมแบบ Online ในภาคทฤษฎี โดยวิทยากรที่ใกล้พื้นที่ได้ก็ใช้การสอนจากห้องฝึกอบรมในพื้นที่นั้น ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมในแต่ละพื้นที่มีโอกาสได้เรียนแบบ Onsite ในบางหัวข้อหรือบางวิชา

ภาพที่ 1 การจัดการอบรม ณ ห้องฝึกอบรม กวก.ศวก.พร. และ ห้อง War room โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พร.

สำหรับการจัดการฝึกภาคสนามวิชาปฏิบัติการเทคนิคเวชกรรมป้องกัน จัดการฝึกเป็น 2 พื้นที่ เช่นเดียวกัน โดยครุฑในพื้นทีกรุงเทพมหานคร มาจากข้าราชการของ กกป.พร. และครุฑในพื้นทีสัตหีบ มาจาก ข้าราชการของ กกป. โรงพยาบาลอาภากรเกียรติวงศ์ รฐ.สส. ซึ่งครุฑจากทั้ง 2 พื้นที มีความรู้ ประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญในงานสายนี้มายาวนานมากกว่า 10 ปี อย่างไรก็ตามการฝึกภาคสนามที่มีการจัดแบ่งพื้นที่ จัดกลุ่มย่อยของผู้เข้ารับการอบรมในการฝึกประสบการณ์แต่ละหัวข้อ จัดกลุ่มครุฑในพื้นทีที่มีจำนวนมากและ หลากหลายประสบการณ์ จึงมีความจำเป็นต้องประชุมครุฑในพื้นทีเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกแต่ละหัวข้อ การจัดทำแบบประเมินประสบการณ์ การคัดเลือกพื้นที่ในการฝึกที่มีคุณภาพทัดเทียมกันระหว่างพื้นที่กรุงเทพมหานคร และสัตหีบ ซึ่งในขั้นตอนนี้ต้องใช้ระยะเวลา มีการจัดประชุมหลายครั้งเพื่อให้การจัดฝึกประสบการณ์แก่ผู้เข้ารับการ อบรมได้ผลสัมฤทธิ์ที่มีมาตรฐานที่สุด

หัวข้อระบาดวิทยาและโรคเขตร้อน ฝึกการประเมินทางระบาดวิทยาและโรคเขตร้อน การเฝ้าระวังทาง ระบาดวิทยา การวินิจฉัยแยกโรค แนวทางการป้องกันโรค การให้คำแนะนำป้องกันโรค ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้ใช้ แหล่งฝึก ประกอบด้วย กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข, สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร และฐานทัพเรือ กรุงเทพมหานคร สำหรับพื้นที่สัตหีบ ใช้แหล่งฝึก กกป. โรงพยาบาลอาภากรเกียรติวงศ์ รฐ.สส., กรมสารวัตรทหารเรือ และศูนย์ฝึกทหารใหม่ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ

หัวข้อสุขาภิบาลหน่วยบก - หน่วยเรือ รวมทั้งสุขาภิบาลอาหาร ฝึกปฏิบัติตรวจคุณภาพเสปียงสด และคุณภาพน้ำดื่มที่ใช้ ตามระเบียบกองทัพอเรือ 2541 สุขาภิบาลเรือตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 (International Health Regulations: IHR 2005) โดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) และกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข การฝึกทักษะการตรวจสุขาภิบาลหน่วยบก ใช้สถานที่ในหน่วย ทหารพักรักษาประจำหน่วยเป็นหมู่คณะ (กราบพักทหาร) และหน่วยเรือบนเรือรบหลวงของกองทัพอเรือ (ทร.)

หัวข้อสุขศึกษาและอนามัยชุมชน การสอนภาคทฤษฎีเป็นกระบวนการบูรณาการร่วมกับอาจารย์แพทย์ ที่ดูแลสถานรับเลี้ยงเด็กปฐมวัย ทร. อาจารย์พยาบาลจากคณะสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล และเจ้าหน้าที่ สาธารณสุข สังกัดสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร การฝึกปฏิบัติการประเมินภาวะสุขภาพชุมชน โดยให้ผู้เข้ารับการ อบรมจัดทำโครงการแก้ไขปัญหาชุมชน การให้คำแนะนำ ส่งเสริม ป้องกันปัญหาสุขภาพทหารและพลเรือน ซึ่งได้มีการคัดเลือกศูนย์บริการสาธารณสุข 21 วัดธาตุทอง และศูนย์บริการสาธารณสุข 27 จันทรมิไพบูลย์ สำหรับพื้นที่กรุงเทพมหานคร และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาตันฉันทน์, บ้านพักส่วนกลาง รฐ.สส. สำหรับ พื้นที่สัตหีบ

หัวข้อการส่งเสริมสุขภาพ หัวข้ออนามัยสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย สุขาภิบาลอาหาร สุขาภิบาลบก สุขาภิบาลเรือ ฝึกปฏิบัติ ณ กกป.พร., กกป. โรงพยาบาลอาภากรเกียรติวงศ์ รฐ.สส. และโรงงานสังกัด ทร.

ภาพที่ 2 การฝึกประสบการณ์ระบาดวิทยาและโรคเขตร้อน สุขศึกษาและอนามัยชุมชน และการส่งเสริมสุขภาพ

ในสัปดาห์ที่ 9 - 10 เป็นการจัดการอบรมในพื้นที่กรุงเทพ ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนจะฝึกภาคสนาม วิชากีฏวิทยาทางการแพทย์ ซึ่งเป็นการฝึกทดลองในห้องปฏิบัติการเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นครุנית

ภาพที่ 3 การฝึกภาคสนามวิชากีฏวิทยาทางการแพทย์ในห้องปฏิบัติการเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล

นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการศึกษาดูงานระดับวิทยา ญ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ศึกษาดูงานการส่งเสริมสุขภาพ ที่เน้นการนำวิทยาศาสตร์การกีฬาและเทคโนโลยีด้านเวชศาสตร์การกีฬามาช่วย ในการติดตามข้อมูลและส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย ญ การกีฬาแห่งประเทศไทย และศึกษาดูงานอาชีวอนามัย และสิ่งแวดล้อม ญ บริษัท เอสซีจี เคมิคอลส์ จำกัด (มหาชน) จว.ระยอง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ เปิดโลกทัศน์ และนำความรู้และเทคนิควิธีการที่ได้รับจากการศึกษาดูงานมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนางาน เวชกรรมป้องกันของ พร. ในอนาคต

ภาพที่ 4 การศึกษาดูงานกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, การกีฬาแห่งประเทศไทย และบริษัท เอสซีจี เคมิคอลส์ จำกัด (มหาชน) จว.ระยอง

คุณสมบัติของผู้สำเร็จการอบรม

จากที่กล่าวแล้วข้างต้นว่า ในการจัดทำหลักสูตรเทคนิคเวชกรรมป้องกัน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2568 ได้ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้มีมาตรฐานความรู้ด้านระบาดวิทยาและโรคเขตร้อน ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข โดยเพิ่มเนื้อหาและจำนวนหน่วยกิตจาก 1 หน่วยกิต เป็น 2 หน่วยกิต ภายหลังสำเร็จการอบรมนอกจากผู้เข้ารับการอบรมจะได้รับประกาศนียบัตรจาก พร. แล้ว ยังได้รับใบรับรอง

ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยปฏิบัติการควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข นับได้ว่าหลักสูตรนี้ได้พัฒนาบุคลากรของ พร. สายเวชกรรมป้องกันให้มาตรฐานในระดับประเทศเป็นครั้งแรก

ภาพที่ 5 พิธีสำเร็จการอบรมและประกาศนียบัตร

โอกาสพัฒนาหลักสูตรเทคนิคเวชกรรมป้องกัน

1. ด้านเนื้อหา

1.1 ควรเพิ่มเนื้อหาสุขภาพิบาลหน่วยบก - หน่วยเรือ ตามระเบียบกองทัพอเรือ 2541 และสุขภาพิบาลเรือ ตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 (IHR 2005) โดยองค์การอนามัยโลก และกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข หลักและวิธีการตรวจสุขภาพิบาลเรือตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ และการฝึกทักษะ การตรวจสุขภาพิบาลเรือ

1.2 ควรเพิ่มเนื้อหาและฝึกทักษะในการใช้ระบบเฝ้าระวังโรคติดต่อ (Digital Disease Surveillance: DDS) เพื่อให้การปฏิบัติงานในหน่วยแพทย์ ทร. สามารถเชื่อมโยงข้อมูลกับกระทรวงสาธารณสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูลการฝึกภาคสนามในแต่ละหัวขัอระหว่าง ผู้เข้ารับการอบรมในพื้นที่กรุงเทพและพื้นที่สัตหิบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการฝึกประสบการณ์ในบริบทที่ แตกต่างกัน

2. ด้านครูนิเทศ

2.1 การแบ่งพื้นที่ฝึก และการแบ่งกลุ่มย่อยของผู้เข้ารับการอบรมออกเป็นหลายกลุ่ม โดยมีครูนิเทศ หลายคนและต่างพื้นที่ ทำให้การประเมินผลการฝึกปฏิบัติของผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ซึ่งมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จึงควรมีการเตรียมครูนิเทศในการประเมินผลให้มีสอดคล้องกันระหว่าง ผู้ประเมินจำนวนหลายคน หรือ Interrater reliability เพื่อให้มั่นใจว่าผลการประเมินมีความคงเส้นคงวา ไม่ขึ้นอยู่กับผู้ประเมินคนใดคนหนึ่ง

2.2 การเตรียมข้าราชการในสายเวชกรรมป้องกันให้มีความสามารถเป็นครูนิเทศเพิ่มขึ้น เพื่อทดแทน ครูนิเทศชุดเดิมได้ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญลุ่มลึกในศาสตร์นี้มากยิ่งขึ้น

3. ด้านสื่อ สัตหิบทศุบุปรณ์ และเทคโนโลยีทางการศึกษา

ควรปรับปรุงและพัฒนาให้มีอินเทอร์เน็ตของทั้ง 2 พื้นที่ ที่มีความเสถียร เพื่อให้การจัดการอบรม เป็นไปอย่างราบรื่น และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

1. Preventive Medicine, Naval Medical Department. History. [Internet]. [cited 2025 Oct 10]. Available from: <https://preventmed.nmd.go.th>. (in Thai).
2. Academic Affairs Division, Academic Affairs Service Center, Naval Medical Department. Nursing of Health Promotion and Preventive Course, 2007. Bangkok: Naval Medical Department; 2007. (in Thai).
3. Academic Affairs Division, Academic Affairs Service Center, Naval Medical Department. Preventive Technician Training Course, 2025. Bangkok: Naval Medical Department; 2025. (in Thai).